

## **РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Саса Ярослав Владиславович**

*студент спеціальності «Міжнародне право»  
ДВНЗ «Державний торговельно-економічний університет»  
м. Київ, Україна*

**Гольонко Аліна Михайлівна**

*студентка спеціальності «Право»  
ДВНЗ «Державний торговельно-економічний університет»  
м. Київ, Україна*

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в країні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, її територіальній цілісності. Такий стан стосується всіх, хто перебуває на території, на якій він оголошений.

Правовою основою у разі введення воєнного стану є основний регламентований закон – Конституція України, а також Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Українське законодавство передбачає, що під час дії воєнного стану влада надається військовим і цивільним органам для забезпечення національної безпеки та захисту державних інтересів. У Конституції окремо прописано, що в такий період можуть встановлюватися окремі тимчасові обмеження прав і свобод за виключенням тих, що передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53. Таким чином, правовий режим воєнного стану має все ж таки безпосередній вплив на процеси як у середині країни, так і стосується виключно внутрішньополітичних процесів.

Воєнний стан в Україні або в окремих її частинах встановлюється перш за все Указом Президента і повинен бути затверджений Верховною Радою протягом двох днів. Цей указ в швидкому порядку оголошується через засоби масової інформації. Пропозиції щодо введення такого стану у всій країні або в певних її частинах надаються президенту України Радою національної безпеки і оборони України.

Введення режиму воєнного стану передбачає певні наслідки, а саме, під час дії воєнного стану неможливо припинити повноваження Президента, Верховної ради, уряду, судів та деяких інших органів влади, а також не можна внести зміни до Конституції та провести вибори. У разі введення воєнного стану може бути посилення охорони стратегічних об'єктів, введення зобов'язання не покидати місце проживання, перевірка документів, проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, введення комендантської години, встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду та обмеження свободи пересування, які в свою чергу передбачені

частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану".<sup>1</sup>

Важливим аспектом в підвищенні рівня обороноздатності країни є фінансова складова. Важливим є забезпечення справедливого та гідного рівня соціального захисту військовослужбовців та членів родини, стимулювання державних коштів в розвиток воєнної промисловості. В мирний час задля цього потрібно лише розумно підійти до розподілу державного бюджету країни, так, щоб не порушувати права громадян на гідну оплату праці, проте в умовах безпосереднього збройного конфлікту це зробити набагато важче, адже під час збройного конфлікту економічна сфера зазнає значних збитків. Насамперед це пов'язано з ускладненням та зменшенням ведення агробізнесу внаслідок мінування полів, ускладненням експорту продукції внаслідок перекриття основних шляхів постачання чи загрози терактів, та інше.

В ці надзвичайно тяжкі часи наша країна потребує рішучих змін, змін на законодавчому рівні. В першу чергу такі зміни мають стосуватися обороноспроможності, адже початок повномасштабної війни росією показав нам певні недоліки, на які, знаходячись поруч з такими «сусідами», нам дійсно варто звернути увагу.

За даними Лондонського Міжнародного інституту стратегічних досліджень Збройні сили України станом на 2024 рік налічують до 800 000 військовослужбовців, що майже в 4 рази перевищує затверджену в 2021 році чисельність української армії в кількості 215 000 військових. Такий великий приріст пов'язаний з початком повномасштабної війни у 2022 році, коли до лав ЗСУ пішла велика кількість добровольців, більшість з яких не мала жодного відношення до військової служби, а також велика кількість мобілізованих осіб. Наразі в своїй більшій частині українська армія складається не з штатних військових, а по більшій мірі з людей зі звичайними, не військовими, професіями, які усвідомлено пішли захищати свою країну в тяжкий для неї, навіть не маючи жодного досвіду. Насправді, це велика проблема, адже для успішного ведення воєнних дій потрібно не лише бажання, мають бути також і навички. Саме для того, щоб зробити нашу країну підготовленою до нових викликів у часи війни і потрібно змінювати законодавство, мілітаризувати його, адже, як зазначалося раніше, зважаючи на сусідів нашої країни та поглянувши в історію, можна з впевненістю сказати – нам потрібно завжди бути готовими відстояти суверенітет нашої держави.<sup>2 3</sup>

Досить цікавим прикладом для України в плані мілітаризації є Ізраїль, який живе в умовах воєнного конфлікту всю історію своєї незалежності. Ізраїль є однією з наймілітаризованіших країн світу. Армія там налічує 176 500 військовослужбовців та 445 000 резервістів при загальній площі 20 770 км<sup>2</sup>. Національна військова служба в Ізраїлі, яка називається «Регулярна» є обов'язковою як для чоловіків, так і для жінок, винятком є

---

<sup>1</sup> Закон України «Про правовий режим воєнного стану», редакція від 19.10.2023, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

<sup>2</sup> ФАКТИ, редактор Юлія Гайдук, 23.02.2024. «Яка чисельність ЗСУ у 2024 році: скільки військових перебуває на фронті» <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20240223-yaka-chyselnist-zsu-u-2024-rocz-i-skilky-vijskovykh-perebuvaie-na-fronti/>

<sup>3</sup> The International Institute for Strategic Studies "The Military Balance 2024 "

Арабські громадяни, які за власним бажанням можуть відмовитися від проходження служби в армії, а також винятки можуть бути з релігійних, фізичних або психологічних причин. Після регулярної служби солдати, які бажають продовжити службу на якийсь термін, або зробити військову службу своєю професією можуть піти на постійну службу. Ті, хто не оберає постійну службу, або отримують постійне звільнення від служби, або стають резервістами і раз на рік збираються для проходження навчань. Такий підхід разом із заохоченням проходження військової служби у вигляді великої кількості пілг та гарним соціальним захистом військовослужбовців дозволяє миттєво реагувати на будь-яку небезпеку та у випадку початку війни оперативно зібрати велику та боєздатну армію.<sup>4</sup>

На наш погляд ізраїльський підхід був би чудовою інновацією для України і в реаліях сьогодення це цілком можливо, адже наше законодавство має всі потрібні передумови для введення потрібним змін. Конституція України передбачає забезпечення державою соціального захисту військовослужбовців, а порядок проходження військової служби регламентується відповідним законом.

Українці вже доказали про свою готовність протистояти ворогу, тому запровадження ізраїльської системи проходження військової служби відіграло б велику роль у спроможності захищати суверенітет нашої держави.

Отже, воєнний стан виступає як інструмент державного управління в умовах кризових ситуацій, проте вимагає обґрунтованого застосування, що відповідає принципам правової держави і не порушує основні права та свободи громадян, при цьому гарантуючи захист у разі загострення ситуації.

Забезпечення адекватного фінансування і соціального захисту військовослужбовців та розвиток воєнної промисловості відіграють ключову роль у підвищенні обороноздатності країни. Проте, в умовах збройного конфлікту, економічна сфера зазнає значних збитків, що ускладнює забезпечення цих потреб.

На сучасному етапі, необхідність змін у законодавстві щодо обороноздатності набуває особливої актуальності, адаптуючи досвід Ізраїлю, можливо впровадження системи військової служби, що сприятиме ефективному мобілізаційному плануванню та готовності до протистояння небезпеці. Важливо також врахувати соціальні аспекти та забезпечити адекватний соціальний захист для військовослужбовців, що сприятиме збереженню високого рівня мотивації та готовності захищати національні інтереси.

---

<sup>4</sup> Національний інститут стратегічних досліджень, Костянтин Войтовський «Досвід Ізраїлю щодо формування стратегії національної безпеки» <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dosvid-izrayilyu-shchodo-formuvannya-stratehiyi-natsionalnoyi>